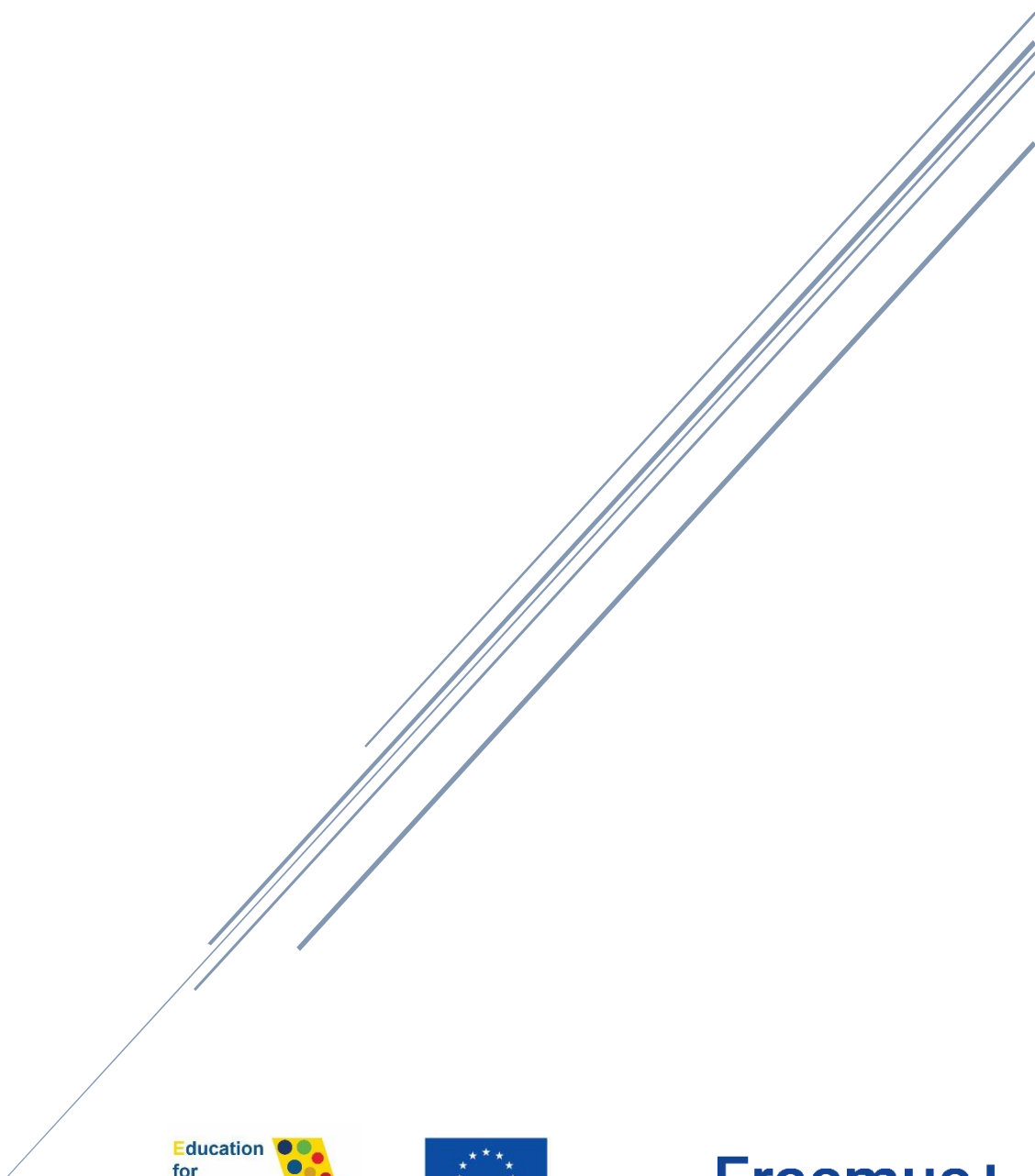


# IZGLĪTĪBA ILGSTSPĒJĪGAI ATTĪSTĪBAI EIROPĀ: SKOLU MĀCĪBU PROGRAMMU PILNVEIDES IETVARSTRUKTŪRA



**Erasmus+**  
Enriching lives, opening minds.

*This project has been funded with support from the European Commission (Erasmus+). The document reflects the views only of the ESD:SuperVision 4.0 team and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.*

**Project partner consortium:**

*Casa Corpului Didactic Dambovită  
Daugavpils Universitāte  
Daugavpils Valsts gimnazija  
Integrierte Gesamtschule Oyten  
Italian Association for Sustainability Science  
RCE Oldenburger Muensterland e.V.  
Scoala Gimnaziala Buciumeni  
University of Edinburgh  
Univerzita Karlova  
University of Vechta  
Vytauto Didziojo Universitetas*

*You may use our material under the **creative commons license for non-commercial use (CC-BY-NY)**, which means that we grant the following rights concerning the material here published:*

- *Sharing – You may share or distribute our material in any format or medium.*
- *Editing – You may remix, change and build on our material.*
- *The licensor cannot revoke these rights as long as you comply to our license terms.*

*These rights are subject to the following terms:*

- *Attribution – You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made. You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.*
- *Non-commercial – You may not use the material for commercial purposes.*
- *No additional restrictions – You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.*

*Any data you transmit will not be passed on to third parties.*

 2023

# IZGLĪTĪBA ILGTSPĒJĪGAI ATTĪSTĪBAI EIROPĀ: SKOLU MĀCĪBU PROGRAMMU PILNVEIDES IETVARSTRUKTŪRA

## 1. IEVADS

Mācību programmu attīstības politika visā pasaulē arvien vairāk orientējas uz kompetencēm, kas nepieciešamas nodarbinātībai, personiskajai pašrealizācijai un aktīvai pilsoniskai līdzdalībai. Izglītojamo kompetences ir virsmērķis kompetencēs balstītās mācību programmās.

Izglītība ilgtspējīgai attīstībai (IIA) tiek atzīta par neatņemamu kvalitatīvas izglītības sastāvdaļu un vienlaikus arī taisnīgāku, miermīlīgāku un ilgtspējīgāku kopienu veidošanas instrumentu, kas veicina globālo ilgtspējīgas attīstības mērķu (GIAM) īstenošanu<sup>1</sup>. Izglītojamo un pedagogu attiecīgo kompetenču pilnveide ir priekšnoteikums atbildīgai rīcībai ilgtspējīgas attīstības jomā. UNESCO un Eiropas Komisijas dokumenti uzsver starptautisko organizāciju vadošo lomu izglītības ilgtspējīgai attīstībai ieviešanā.

Ietvarstruktūras mērķis ir nodrošināt stratēģisko kontekstu un konceptuālo pamatu, kā arī noteikt skolā sasniedzamos mācību rezultātus. Tajā ir ietvertas kognitīvā, sociālā un emocionālā, uzvedības jomas, un tās visas ir svarīgas holistiskajā izglītībā. Ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem saistītās transdisciplinārās tēmas nodrošina atbilstošu kontekstu kompetenču attīstībai, jo, no vienas puses, tās tiek interpretētas dažādos skolas mācību priekšmetos, bet, no otras puses, uzsvars tiek likts uz autentisku, mērķtiecīgu rīcību. SOLO taksonomija<sup>2</sup> (novērojamo mācību rezultātu struktūra) nodrošina atbilstošus atskaites punktus gan mācībām, gan kompetenču novērtēšanai, īpaši uzsverot to pieaugošo sarežģītību.

Ietvarstruktūra nav veidota kā preskriptīva jeb ar likumu noteikta, jo īpaši ņemot vērā atšķirīgo izglītības vidi, sociokultūras kontekstu un pieredzi. Tā ir elastīgi izmantojama rokasgrāmata, pārorientējot uz kompetencēm balstītās mācību programmas uz pārveidojošu izglītību atbilstoši konkrētās valsts apstākļiem.

---

<sup>1</sup> United Nations. (2015). Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

<sup>2</sup> Biggs, J., Collis, K. (1982). Evaluating the quality of learning: The SOLO taxonomy (structure of the observed learning outcome). New York: Academic Press.

## SAĪSINĀJUMI (latviešu un angļu val.)

EK / EC	Eiropas Komisija / European Commission
IIA / ESD	Izglītība ilgtspējīgai attīstībai / Education for Sustainable Development
ES / EU	Eiropas Savienība / European Union
GPI / GCED	Globālā pilsoniskā izglītība / Global Citizenship Education
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija / Organization for Economic Co-operation and Development
IAM / SDG(s)	Ilgtspējīgas attīstības mērķi / Sustainable Development Goal(s)
SOLO	SOLO taksonomija (novērojamo mācību rezultātu struktūra) / Structure of Observed Learning Outcomes
AN / UN	Apvienotās Nācijas / United Nations
UNECE	Apvienoto Nāciju Eiropas Ekonomikas komisija / United Nations Economic Commission for Europe
UNESCO	Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija / United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VSP / WSA	Visas skolas pieeja / The Whole School Approach

## 2. STRATĒGISKAIS KONTEKSTS

“36.3. Izglītība, tostarp formālā izglītība, sabiedrības informētība un apmācība, ir jāatzīst par procesu, ar kura palīdzību cilvēks un sabiedrība var pilnībā sasniegt savu potenciālu”.

*Apvienoto Nāciju Rīcības plāns 21. gadsimtam, 36. nodaļa*

*Apvienoto Nāciju Rīcības plāns 21.gadsimtam (Agenda 21)*<sup>3</sup> (1992) ir visaptverošs rīcības plāns, kas īstenojams pasaules, valsts un vietējā līmenī, uzsverot izglītības vadošo lomu ilgtspējīgas attīstības sasniegšanā. Izglītība nosaka ilgtspējīgai attīstībai atbilstošu vērtību un attieksmju, prasmju un uzvedības veidošanu, kā arī veicina sabiedrības efektīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā. Valstīs ir atšķirīgas situācijas un prioritātes, tāpēc tās izstrādā savus īstenošanas grafikus saskaņā ar savām stratēģijām, tomēr kopējais mērķis ir pārorientēt izglītību uz ilgtspējīgu attīstību, lai izglītojamie varētu veikt uz zināšanām balstītas pārveidojošas darbības ilgtspējības labā.

Ilgspējīga attīstība ir koncepcija, kas attīstās, tā ir jāuztver kā nepārtraukts mācīšanās un pārdomu process, tāpēc, pieaugot mūsu pieredzei, izpratne par attīstības vajadzībām un prioritātēm var mainīties. *Ilgspējīgas attīstības programma 2030. gadam*<sup>4</sup> (2015), ko pieņēma visas Apvienoto Nāciju Organizācijas dalībvalstis, piedāvā kopīgu plānu mieram un labklājībai cilvēkiem un planētai tagad un nākotnē. Tajā ir definēti 17 ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM), tostarp īpašs mērķis tika noteikts izglītības jomā: “Nodrošināt iekļaujošu un kvalitatīvu izglītību un veicināt mūžizglītības iespējas visiem”.

Izglītība ilgtspējīgai attīstībai (IIA) ir neatņemama kvalitatīvas izglītības sastāvdaļa. Tā uzlabo kognitīvo, sociālo, emocionālo un uzvedības dimensiju mācībās. UNESCO ir vadošā Apvienoto Nāciju Organizācijas aģentūra izglītības ilgtspējīgai attīstībai jomā. Kopš Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības desmitgades (2005-2014) vispārējais mērķis bija integrēt ilgtspējīgas attīstības principus, vērtības un praksi visos izglītības un mācīšanās aspektos. Galvenais ieguldījums bija izpratnes veicināšana, interesanta prakse un projekti. Desmitgades novērtējumā cita starpā tika teikts, ka ir nepieciešams institucionāls atbalsts, lai paplašinātu un uzturētu šīs nozīmīgās iniciatīvas.

*Globālās rīcības programma 2015.-2019. gadam*<sup>5</sup> (2013) novērsa šos trūkumus, nosakot piecas prioritārās rīcības jomas, kas vērstas uz: 1) politikas virzību; 2) mācību un apmācības vides pārveidošanu (visas iestādes pieeja); 3) pedagogu un pasniedzēju kapacitātes stiprināšanu; 4) jauniešu pilnvarošanu un mobilizēšanu; 5) ilgtspējīgu risinājumu paātrināšanu vietējā līmenī.

Viens no galvenajiem IIA uzdevumiem bija rosināt izglītojamos veikt pārveidojošas darbības ilgtspējības labā, kas būtībā ir pilsoniskums darbībā. IIA atsaucas uz mūžizglītības perspektīvu, kas tiek īstenota ne tikai skolā, bet arī ārpus skolas vides, visa mūža garumā<sup>6</sup>. Tāpēc IIA aptver gan formālo, gan neformālo izglītību, tostarp pilsoniskumu un solidaritāti.

<sup>3</sup> UN. (1992). Agenda 21: Programme of action for sustainable development.  
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

<sup>4</sup> UN. (2015). Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1.  
<https://sdgs.un.org/2030agenda>

<sup>5</sup> UNESCO. (2013). Global Action Programme on Education for Sustainable Development (2015-2019) (endorsed by UNESCO Member States through the adoption of 37 C/Resolution 12).  
<https://esdcenter.jp/wp-content/uploads/2016/04/GAP.pdf>

<sup>6</sup> UNESCO. (2019). Education for Sustainable Development beyond 2019, 206 EX/6.II, Paris, 20 February 2019.  
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261625>

Jaunas vadlīnijas 2030. gadam, *Izglītība ilgtspējīgai attīstībai: Ceļvedis*<sup>7</sup> (2020), fokusējas uz izglītības lomu 17 ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā, īstenojot 4. ilgtspējīgas attīstības mērķi, jo īpaši 4.7. mērķi.

“4.7. Līdz 2030. gadam nodrošināt, lai visi izglītojamie iegūtu zināšanas un prasmes, kas vajadzīgas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai, tostarp, izglītojot par ilgtspējīgu attīstību un ilgtspējīgu dzīvesveidu, cilvēktiesībām, dzimumu līdztiesību, veicinot miera un nevardarbības kultūru, globālo pilsoniskumu, radot izpratni par kultūras daudzveidību un kultūras ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā.”

*Pārveidojot mūsu pasauli: Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam*

Ilgtspējīgas attīstības mērķa 4.7. uzdevumā tiek uzsvērts, ka izglītība, tostarp IIA un globālā pilsoniskā izglītība, var potenciāli veicināt sociālo pārveidošanu, lai panāktu taisnīgāku, iekļaujošāku un ilgtspējīgāku nākotni. Ceļvedis (*Roadmap*) veicina pasākumus prioritārajās jomās, uzsverot IIA iekļaušanu izglītībā, tīklošanos, resursu mobilizēšanu, kā arī progresa uzraudzību. Tomēr bieži vien IIA tiek interpretēta, koncentrējoties tikai uz aktuāliem jautājumiem, nevis izmantojot holistisku pieeju mācību saturam, pedagogijai un mācību rezultātiem, lai panāktu būtiskas uzvedības pārmaiņas ilgtspējīgas attīstības virzienā. “Pārveidojošā izglītība ietver mācīšanu un mācīšanos, lai motivētu un dotu iespēju laimīgiem un veselīgiem izglītojamajiem pieņemt apzinātus lēmumus un rīkoties individuālā, kopienas un globālā līmenī”<sup>8</sup>.

Arī citās starptautiskajās izglītības stratēģijās, piemēram, OECD un Eiropas Savienības stratēģijās, ir uzsvērtā pārveidojošo kompetenču nozīme. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) izstrādātajā dokumentā “*Izglītības un prasmju nākotne līdz 2030. gadam*” (2020) ir noteiktas trīs pārveidojošo kompetenču kategorijas<sup>9</sup>, kas uzsver nepieciešamību jauniešiem būt inovatīviem, atbildīgiem un apzinīgiem: 1) jaunas vērtības radīšana; 2) spriedzes mazināšana un dilemmu risināšana; 3) atbildības uzņemšanās. Šīs pārveidojošās kompetences ir sarežģītas, tāpēc tās būtu jāpārvērš konkrētu konstruktīvu kopumā (piemēram, radošums, kritiskā domāšana, atbildība, elastīgums, sadarbība), lai tās labāk iekļautu mācību programmās. Šis “Mācību kompass” ir “evolucionējoša sistēma”, jo laika gaitā to pilnveidos plašāka ieinteresēto personu kopiena.

Eiropas Savienības (ES) stratēģijā “Eiropas zaļais kurss”<sup>10</sup> (2019), ir teikts: “Skolām, mācību iestādēm un universitātēm ir labas iespējas iesaistīt izglītojamos, vecākus un plašāku sabiedrību nepieciešamajās pārmaiņās”. Nesen pieņemtajā priekšlikumā *Padomes ieteikumam par mācīšanos vides ilgtspējas jomā* (2022) rosināja iekļaut vides ilgtspēju visās izglītības un apmācības politikas jomās, programmās un procesos, lai veidotu zaļajai pārejai nepieciešamās prasmes un kompetences un dotu ieguldījumu UNESCO Ceļveža (*Roadmap*) īstenošanā.

Jāatzīmē, ka UNESCO, OECD un ES starptautiskajos dokumentos ir uzsvērtā izglītības loma globālo ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā, pamatojoties uz 4. ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM). 4.7. mērķis attiecas uz pārveidojošām kompetencēm un vienlaikus sniedz līdz šim nebijušu iespēju integrēt izglītību ilgtspējīgai attīstībai skolu izglītībā. Kvalitatīvais rādītājs 4.7.1, kas paredzēts *Globālajā*

<sup>7</sup> UNESCO. (2020). Education for Sustainable Development: A Roadmap (adopted by the 206th UNESCO Executive Board and the 40th UNESCO General Conference and acknowledged by the 74th UN General Assembly) <https://www.gcedclearinghouse.org/sites/default/files/resources/200782eng.pdf>

<sup>8</sup> UNESCO. (2022). 5th UNESCO Forum on Transformative Education for Sustainable Development, Global Citizenship, Health and Well-being: recommendations for action towards transformative education. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381592>

<sup>9</sup> OECD. (2020). The Future of Education and Skills 2030. [https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/OECD\\_Learning\\_Compass\\_2030\\_Concept\\_Note\\_Series.pdf](https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/OECD_Learning_Compass_2030_Concept_Note_Series.pdf)

<sup>10</sup> EU. (2019). The European Green Deal (Brussels, 11.12.2019 COM (2019) 640 final).

[https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC\\_1&format=PDF](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF)

*rādītāju sistēmā*<sup>11</sup>, aicina nodrošināt saskaņotību, pārorientējot galvenās darbības uz ilgtspējību: “Cik lielā mērā i) globālā pilsoniskā izglītība un ii) izglītība ilgtspējīgai attīstībai, tostarp dzimumu līdztiesība un cilvēktiesības, visos līmeņos tiek iekļauta: a) valsts izglītības politikā, b) mācību programmās, c) skolotāju izglītībā un d) izglītojamo vērtēšanā”.

Tas pats 4.7.1. rādītājs ir attiecināms arī uz 12. un 13. ilgtspējīgas attīstības mērķiem, kas saistīti ar izglītību, t.i., “12.8. Līdz 2030. gadam nodrošināt, lai cilvēkiem visā pasaulē ir atbilstoša informācija un izpratne par ilgtspējīgu attīstību un dzīvesveidu harmonijā ar dabu” un “13.3. Uzlabot izglītību, veicināt izpratni un cilvēcisko un institucionālo kapacitāti klimata pārmaiņu mazināšanas, pielāgošanās, ietekmes mazināšanas un agrīnās brīdināšanas jomā”.

---

<sup>11</sup> Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/>

### 3. KONCEPTUĀLAIS PAMATOJUMS

“... vairs nepietiek ar to, lai izglītojamie apgūtu atsevišķas zināšanas, prasmes, vērtības utt.”

*Nākotnes kompetences un mācību programmas nākotne*<sup>12</sup>, 27. lpp.

Izglītojamo kompetences kā mācību rezultāti ir kompetencēs balstītas mācību programmas virsmērķis un kodols. Izpratne par kompetencēm joprojām attīstās, aptverot dažādas mācīšanās dimensijas, piemēram, kognitīvo, sociālo, emocionālo un uzvedības dimensiju (UNESCO, 2019)<sup>13</sup>.

Divdesmit pirmajā gadsimtā izglītība saskaras ar izaicinājumu – dot iespēju indivīdiem attīstīt un izmantot savu potenciālu sarežģītā, strauji mainīgā realitātē un kļūt par atbildīgiem nākotnes sabiedrības līdzveidotājiem. Uz “Četriem pīlāriem” balstīta integrēta un humānistiska pieeja izglītībai, kā izklāstīts Delora ziņojumā<sup>14</sup> (UNESCO, 1996), mūsdienu pasaulē ir vēl svarīgāka nekā agrāk. Faktiski “Četros pīlāros” ir meklējamas mācību dimensijas (kognitīvā, sociālā un emocionālā, kā arī uzvedības), kas atspoguļojas dažādās kompetenču sistēmās.

Divdesmit pirmajā gadsimtā izglītība saskaras ar izaicinājumu – dot iespēju indivīdiem attīstīt un izmantot savu potenciālu sarežģītā, strauji mainīgā realitātē un kļūt par atbildīgiem nākotnes sabiedrības līdzveidotājiem. Uz “Četriem pīlāriem” balstīta integrēta un humānistiska pieeja izglītībai, kā izklāstīts Delora ziņojumā (UNESCO, 1996), mūsdienu pasaulē ir vēl svarīgāka nekā agrāk. Faktiski “Četros pīlāros” ir meklējamas mācību dimensijas (kognitīvā, sociālā un emocionālā, kā arī uzvedības), kas atspoguļojas dažādās kompetenču sistēmās.

1. tabula

“Četri pīlāri” (UNESCO, 1996, 97. lpp.)	Mācīšanās dimensijas (UNESCO, 2019)
<b>Mācīties zināt</b> , apvienojot pietiekami plašas vispārējās zināšanas ar iespēju padziļināti apgūt nelielu skaitu tematu. Tas nozīmē arī iemācīties mācīties, lai izmantotu izglītības sniegtās iespējas visa mūža garumā.	<b>Kognitīvā</b> : apgūt zināšanas, izpratni un kritisko domāšanu par globāliem, reģionāliem, valsts un vietējiem jautājumiem, dažādu valstu un iedzīvotāju savstarpējo saistību un savstarpējo atkarību, kā arī par ilgtspējīgas attīstības sociālajiem, ekonomiskajiem un vides aspektiem.
<b>Mācīties būt</b> , lai labāk attīstītu savu personību un spētu rīkoties ar arvien lielāku patstāvību, spriestspēju un personīgo atbildību. <b>Mācīties dzīvot kopā</b> , attīstot izpratni par citiem cilvēkiem un novērtējot savstarpējo atkarību, īstenojot kopīgus projektus un mācoties risināt konfliktus, ievērojot plurālisma, savstarpējas sapratnes un miera vērtības.	<b>Sociālā un emocionālā</b> : izjust piederību kopējai cilvēcei, izjust kopīgas vērtības un atbildību, empātiju, solidaritāti un cieņu pret atšķirībām un daudzveidību, kā arī izjust un uzņemties atbildību par nākotni.
<b>Mācīties darīt</b> , lai apgūtu ne tikai profesionālo prasmī, bet arī plašākā nozīmē – kompetenci risināt daudzas situācijas un strādāt komandā.	<b>Uzvedība</b> : efektīvi un atbildīgi rīkoties vietējā, valsts un globālā līmenī, lai pasaule kļūtu mierīgāka un ilgtspējīgāka.

<sup>12</sup> UNESCO. (2017a). Future Competences and the Future of Curriculum. A Global Reference for Curricula Transformation, UNESCO, International Bureau of Education.  
<http://www.ibe.unesco.org/en/news/future-competences-and-future-curriculum-global-reference-curriculum-transformation>

<sup>13</sup> UNESCO. (2019). Educational content up close: examining the learning dimensions of Education for Sustainable Development and Global Citizenship Education.  
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372327>

<sup>14</sup> UNESCO. (1996). Learning: The Treasure Within. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000102734>



Gan “Četri pilāri”, gan “Mācīšanās dimensijas” prasa atvērtu, dinamisku mācību procesu, kas ir piemērots postmodernisma sabiedrībai. Tomēr, salīdzinot ar uz procesu orientētajiem “Četriem pilāriem”, “Mācīšanās dimensijas” ir vairāk vērstas uz mācību rezultātiem (kompetencēm), kas attiecas uz ilgtspējīgu attīstību. Trīs mācību dimensiju (kā mērķu) savstarpējā saikne un sinerģija faktiski virza uz zināšanās un vērtības balstītu rīcību.

Pēdējās desmitgadēs mācību programmu pilnveides politika arvien vairāk koncentrējas uz kompetencēm, kas izglītojamiem jāattīsta visa mācību procesa laikā. Tas nozīmē pāreju no izglītības stratēģijām, kas orientētas uz ieguldījumu, uz tādām izglītības stratēģijām, kas orientētas uz rezultātu (Tiana, 2004)<sup>15</sup>. Izglītības praksē tas nozīmē pāreju no pieejas, kas vērsta uz skolotāju, uz pieeju, kas vērsta uz izglītojamo, t.sk. mācīšanas – mācīšanās – vērtēšanas attiecības. Kompetenci tradicionāli saprot kā zināšanu, prasmju un attieksmju kombināciju, kas izmantojama noteiktā kontekstā vai situācijā.

Eiropas Savienībā kompetences elementu definīcijas ir paplašinātas un aprakstītas šādi (EU, 2018)<sup>16</sup>:

- “zināšanas veido fakti un skaitļi, jēdzieni, idejas un teorijas, kas jau ir izveidojušās un veido izpratni par noteiktu jomu vai priekšmetu;
- prasmes tiek definētas kā spēja un kapacitāte veikt procesus un izmantot esošās zināšanas, lai sasniegtu rezultātus;
- attieksme raksturo noskaņojumu un domāšanas veidu, kā rīkoties vai reaģēt uz idejām, personām vai situācijām”.

Dažādas dzīves jomas kļūst arvien sarežģītākas, pieaug savstarpējā saistība, straujas pārmaiņas, kā arī nenoteiktība un riski. Arī OECD dokumentā “Izglītības un prasmju nākotne”<sup>17</sup> ir uzsvērti sarežģītie, mainīgie apstākļi un starpdisciplināritāte: “Disciplinārās zināšanas joprojām būs svarīgas kā izejmateriāls, no kura tiek attīstītas jaunas zināšanas, kā arī spēja domāt pāri disciplīnu robežām un “savienot punktus”” (OECD, 2018, 5. lpp.). Tas nozīmē pāreju no konkrētam mācību priekšmetam raksturīgām specifiskām kompetencēm uz vispārīgām/starpdisciplinārām kompetencēm, kas attiecas uz visiem mācību priekšmetiem vai jomām.

“Kompetences” un “prasmes” nozīmē dažādas lietas, lai gan bieži vien tās tiek lietotas savstarpēji aizvietojami. “Kompetences ir plašākas. Tās attiecas uz spēju izmantot zināšanas, kas tiek plaši saprastas kā informācija, izpratne, prasmes, vērtības un attieksme konkrētos kontekstos, lai apmierinātu prasības” (UNESCO, 2015, 40. lpp.)<sup>18</sup>.

Ir ļoti svarīgi, lai izglītojamie spētu gudri veidot saiknes starp kompetences elementiem, integrēt un interaktīvi tās izmantot, lai reaģētu uz konteksta prasībām, kā arī mainītu kontekstu. UNESCO sniegtajā kompetences definīcijā īpaši atspoguļota integritāte un vērtīborientācija: “Kompetence šeit tiek definēta kā attīstības spēja interaktīvi mobilizēt un ētiski izmantot informāciju, datus, zināšanas, prasmes, vērtības, attieksmes un tehnoloģijas, lai efektīvi iesaistītos un rīkotos dažādos 21. gadsimta kontekstos, lai sasniegtu individuālo, kolektīvo un globālo labumu” (UNESCO, 2017, 27. lpp.).

---

<sup>15</sup> Tiana, A. (2004). Developing key competencies in education systems: some lessons from international studies and national experiences. In: Developing key competencies in education, pp.35–80. UNESCO: International Bureau of Education. <https://www.voced.edu.au/content/ngv%3A6871>

<sup>16</sup> EU. (2018). Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning (Brussels, 2018/C 189/01).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29>

<sup>17</sup> OECD. (2018). The Future of Education and Skills: Education 2030.

[https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)

<sup>18</sup> UNESCO. (2015). Rethinking Education: Towards a Global Common Good?

<https://unevoc.unesco.org/e-forum/RethinkingEducation.pdf>

Lai efektīvi pilnveidotu kompetences, visas mācīšanās dimensijas – kognitīvo, sociāli emocionālo un uzvedības – ir jāattīsta kopā, lai radītu sinerģisku un holistisku ietekmi uz mācību rezultātiem.

## 4. KOMPETENCES ILGTSPĒJĪGAI ATTĪSTĪBAI

“Izglītība vairs nenozīmē tikai kaut ko iemācīt izglītojamajiem, bet gan palīdzēt viņiem attīstīt uzticamu kompasu un instrumentus, lai droši orientētos sarežģītajā, mainīgajā un nedrošajā pasaulē.”

*Izglītības nākotnes veidošana*<sup>19</sup>, 3. lpp.

Ilgspējīga attīstība nav zinātnisks jēdziens, bet gan vispārēja politiska apņemšanās nodrošināt cilvēku labklājību, sabiedrības veselību un ierobežotu viņu ietekmi uz vidi. Tāpēc ir vajadzīgi aktīvi, radoši un kritiski domājoši pilsoņi, kas prot pārvarēt problēmas un konfliktus sadarbībā un spēj apvienot teorētiskās zināšanas ar praktiskiem jauninājumiem un idejām. Izglītība ir visspēcīgākais pārmaiņu instruments ilgtspējības virzienā gan personīgā, gan sabiedrības līmenī. 17 ilgtspējīgas attīstības mērķu kopums faktiski aptver visas galvenās problēmas, kas ir svarīgas sabiedrības pārveidošanai. Pārveidojošai izglītībai ir nepieciešamas arī atšķirīgas izglītības metodes, kas sakņojas vietējā sociokultūras kontekstā un iesaista izglītojamos kā pētniekus vai prakses līdzveidotājus.

Lai izglītība būtu efektīva, tai jāatspoguļo ilgtspējīgas attīstības principi. Lai gan ilgtspējības principi var tikt dažādi interpretēti atkarībā no konkrētās īstenošanas jomas, ir būtiski šādi četri principi<sup>20</sup>:

- normatīvisma princips;
- taisnīguma princips;
- integrācijas princips;
- dinamisma princips.

Ilgspējas principi ietver svarīgus aspektus visās mācību dimensijās (kognitīvajā, sociālajā, emocionālajā, uzvedības), kā arī attiecīgo mācību rezultātu (kompetenču) konstruktus. Vienlīdz svarīgas ilgtspējīgai attīstībai un IIA ir tādas humānās vērtības kā cieņa pret dzīvību un cilvēka godu, vienlīdzīgas tiesības un sociālais taisnīgums, kultūras un sociālā daudzveidība, kā arī cilvēciskā solidaritāte un kopīga atbildība par mūsu nākotni. No otras puses, pozitīvu pārmaiņu iniciatīva sabiedrībā pilsoniskumu uzskata par neatņemamu IIA sastāvdaļu.

Ilgspējīga attīstība vienmēr nozīmē sociālu un normatīvu izvēli, kuras pamatā ir vērtības. Vērtības nevar iemācīt tieši. Tā vietā izglītojamajiem būtu jāsniedz personīga pieredze saistībā ar aplūkojamo jautājumu. Autentiska mācību vide, piemēram, daba, sociālā un kultūras vide, kultūras mantojums, kā arī māksla, ir būtiski svarīgi elementi izglītībā par ilgtspējīgu attīstību un jo īpaši kompetencēs balstītā mācību programmā.

Holistiska pasaules uztvere prasa starpdisciplināru un transdisciplināru pieeju izglītībā, lai risinātu sarežģītus sociālos, kultūras, ekonomiskos un vides jautājumus. Straujās pārmaiņas dažādās dzīves jomās prasa nepārtrauktu mācīšanās un pārdomu procesu, pētīt strīdīgus jautājumus un dilemmas, kur atbilstoši lēmumi un risinājumi var mainīties līdz ar mūsu pieredzes pieaugumu.

Ilgspējīgas attīstības mērķi (IAM) ir starpdisciplināri un atspoguļo sarežģītās ilgtspējīgas attīstības tendences. Tie sniedz iespēju koncentrēt mācīšanu un mācīšanos uz reālām problēmām vai tēmām, iesaistot visas attiecīgās disciplīnas. Pašreizējā situācija vai pašu izglītojamo intereses bieži vien ir izejas punkts. Starppriekšmetu saiknes mācību procesu izglītojamiem veido holistisku un jēgpilnu.

<sup>19</sup> OECD. (2022). Building the future of education.

<https://www.oecd.org/education/future-of-education-brochure.pdf>

<sup>20</sup> Waas, T., Hugé, J., Verbruggen, A., Wrigh, T. (2011). Sustainable Development: A Bird's Eye View. *Sustainability*, 3, 1637-1661. <https://www.mdpi.com/2071-1050/3/10/1637>

Protams, ir iespēja ieviest IAM tēmu atsevišķā mācību priekšmetā, tomēr pastāv ierobežotas (vienpusējas) interpretācijas un papildu laika nepieciešamības risks mācību priekšmetu programmās.

Ilgspējīgas attīstības mērķu integrēšana mācību programmā nenozīmē jaunu tematisko moduļu iekļaušanu jau tā pārpildītajā mācību programmā vai akadēmiskā satura nozīmes samazināšanu. Tā vietā ir jādomā par mācību priekšmetu pārorientēšanu, lai sasniegtu augstākas pakāpes mācību rezultātus divkāršā procesā: izglītojamie apgūst priekšmetu zināšanas un prasmes un vienlaikus mācās, kā dot ieguldījumu ilgtspējīgā sabiedrības pārveidē.

Ir panākta vispārēja vienošanās par astoņām galvenajām ilgtspējības prasmēm, kas ļauj cilvēkam konstruktīvi un atbildīgi iesaistīties mūsdienu pasaulē (UNESCO, 2017b). Galvenās kompetences tiek saprastas kā caurviju prasmes (no konteksta neatkarīgas) un ietver šādas prasmes: sistēmiskā domāšana, paredzēšana, normatīvā, stratēģiskā, sadarbība, kritiskā domāšana, pašapziņa, integrēta problēmu risināšana. Mērķtiecīgi atlasītas pamatprasmes ir atšķirīgas attiecībā uz kompetencēs balstītu mācību programmu<sup>21</sup>.

Eiropas Komisija (EK) ir apņēmusies sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus, un kvalitatīva izglītība (4. ilgtspējīgas attīstības mērķis) ir atslēga visu ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai. EK ir iepazīstinājusi ar divām kompetenču sistēmām, kas ir saderīgas ar ilgtspējīgu attīstību, t. i., *LifeComp*<sup>22</sup> (EC, 2020) un *Eiropas ilgtspējīgas kompetences ietvarstruktūru* (EC, 2022). Šīs ietvarstruktūras aptver visu vecumu izglītojamajiem nepieciešamās kompetences, lai dzīvotu, strādātu un rīkotos ilgtspējīgi.

Īpaši skolas līmenī ir svarīgi nodrošināt holistisku mācību pieredzi, kas balstīta uz savstarpēji saistītu kognitīvo, sociāli emocionālo un uzvedības komponentu līdzsvaru. Šī iemesla dēļ, kā arī ņemot vērā *LifeComp*, *Eiropas Ilgtspējīgas kompetences ietvarstruktūru*, kā arī *Nākotnes izglītība un prasmes 2030*<sup>23</sup> (OECD, 2020), 2. tabulā ir sniegti šādi kompetenču konstrukti, kas sīkāk ir aprakstīti 1. pielikumā.

---

<sup>21</sup> “Uz kompetencēm balstīta mācību programma: mācību programma, kurā uzsvars tiek likts uz mācību procesa kompleksiem rezultātiem (t. i., zināšanām, prasmēm un attieksmēm, kas jāizmanto izglītojamajiem), nevis galvenokārt uz to, kas izglītojamajiem būtu jāapgūst tradicionāli definētā mācību priekšmeta satura ziņā. Principā šāda mācību programma ir orientēta uz skolēniem un pielāgojama mainīgajām skolēnu, skolotāju un sabiedrības vajadzībām. Tas nozīmē, ka mācību pasākumi un vide tiek izvēlēti tā, lai izglītojamie varētu apgūt un pielietot zināšanas, prasmes un attieksmes situācijās, ar kurām viņi saskaras ikdienas dzīvē. Uz kompetencēm balstītas mācību programmas parasti tiek veidotas, pamatojoties uz pamatprasmju/kompetenču kopumu, kas var būt starppriekšmetu un/vai starppriekšmetu saistīti.”

<http://www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology>

<sup>22</sup> EC. (2020). *LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence*. doi:10.2760/302967, JRC120911.

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120911>

<sup>23</sup> OECD. (2020). *The Future of Education and Skills 2030*.

[https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/OECD\\_Learning\\_Compass\\_2030\\_Concept\\_Note\\_Series.pdf](https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/OECD_Learning_Compass_2030_Concept_Note_Series.pdf)

<b>Ilgtspējīgas attīstības kompetences</b>	
<b>Mācīšanās dimensijas</b>	<b>Pamatprasmes</b>
Kognitīvā dimensija	Kritiskā domāšana; Sistēmiskā domāšana; Radošā domāšana
Sociālā un emocionālā dimensija	Komunikācija; Sadarbība; Solidaritāte
	Refleksivitāte; Vērtīborientācija; Atbildība
Uzvedības dimensija	Alternatīvu nākotnes iespēju izpēte; Inovatīvi lēmumi; Pārveidojoša darbība

Šajā kontekstā jāuzsver arī holistiskā perspektīva: ietvarstruktūra aptver virkni vienlīdz būtisku, savstarpēji saistītu un savstarpēji atkarīgu mācību rezultātu. Lai atrisinātu jebkuru konkrētu situāciju, indivīdi aktivizē vairākas spējas, kas mainās atkarībā no katra apstākļa prasībām. Kultūrās ietvertās vērtības veido personīgās un sociālās attīstības pamatu.

2. pielikumā ir apkopoti noderīgi interneta resursi par ilgtspējīgas attīstības mērķiem, tostarp tie, kas paredzēti pedagogiem, kā arī ieteikumi rīcībai.

Šķiet, ka kompetences novērtēšana ir galvenais izaicinājums kompetencēs balstītā mācību programmā. Kompetence nozīmē pierādītu izglītojamā spēju lietot zināšanas un prasmes vērtīborientētās darbībās, tostarp dažādās mācību vidēs un reālās dzīves situācijās. Lai atspoguļotu kompetences attīstības progresu, ir nepieciešama atbilstoša taksonomija. Šajā ietvarstruktūrā SOLO taksonomija<sup>24</sup> (Biggs and Collis, 1982) ir ieteikta kā pamats mācību rezultātu aprakstam. SOLO ir saīsinājums no angļu valodas nozīmē: *Structure of Observed Learning Outcomes* (novērojamo mācību rezultātu struktūra), un tā apraksta progresējošus izglītojamo sasniegumu līmeņus.

SOLO taksonomija stimulē attiecību kontekstu un attiecīgu mācību procesu veidošanu, lai veicinātu pārveidojošu ilgtspējības izglītību. SOLO taksonomijā zināšanas un izpratne ir aprakstītas kā pieaugošs to saikņu skaits un sarežģītība, ko izglītojamie veido, virzoties no zema uz augstu kompetences attīstības līmeni. Galvenā uzmanība tiek pievērsta izpratnes dziļumam un kvalitātei, nevis informācijas kvantitātei. Jāuzsver, ka pieaugošās sarežģītības virziens ir sistēmiskās domāšanas pamats.

Līdzīga loģika tiek izmantota arī skolēnu rīcības aprakstā: sākot no deklaratīvām zināšanām un rīcības saskaņā ar instrukciju/piemēru – līdz inovatīvas darbības plānošanai un īstenošanai, kā arī refleksijai ilgtspējīgas attīstības/ilgtspējīgas attīstības mērķu kontekstā (skat. 3. tabulu).

<sup>24</sup> Biggs, J., Collis, K. (1982). Evaluating the quality of learning: The SOLO taxonomy (structure of the observed learning outcome) New York: Academic Press.

SOLO taksonomijas līmeņu raksturojums					
Mācīšanās dimensijas	Kompetences	Viens struktūrelements	Vairāki struktūrelementi	Struktūrelementi saistīti kopējā struktūrā	Paplašināta abstrakcija
		Virspusēja mācīšanās		Dziļa mācīšanās	
Kognitīvā dimensija	Zināšanas un izpratne	Balstās uz vienu būtisku aspektu	Balstās uz vairākiem neatkarīgiem būtiskiem aspektiem	Starpdisciplināra, epistēmiska	Transdisciplināra/kontekstualizēta, epistēmiska
Uzvedības dimensija	Prasmes/veiktspēja	Saskaņā ar instrukciju/piemēru	Pašvadīta/plānota	Mērķtiecīga, problēmu risināšana	Atbildīga, vērtīborientēta
Sociālā un emocionālā dimensija	Attieksme	Pieņemta (konkrēta) attieksme	Dažādas attieksmes, meklējot argumentus	Dažādas attieksmes, meklējot savstarpējās saiknes	Autentiska attieksme, balstīta uz demokrātiskām/humānistiskām vērtībām

Lai motivētu un vadītu izglītojamos sevis un sabiedrības pārveidošanai, skolotājiem jāapgūst ne tikai izglītojamajiem definētās ilgtspējīgas attīstības kompetences. Viņiem ir nepieciešamas arī tā sauktās "IIA kompetences", lai īstenotu uz rīcību orientētu pedagoģisko praksi, kā arī vispārējas zināšanas par ilgtspējīgu attīstību.

UNECE kompetences ietvars pedagogiem<sup>25</sup> (ne tikai skolotājiem) kalpo kā vadlīnijas, lai palīdzētu izglītojamajiem kļūt par pārmaiņu veicinātājiem ceļā uz ilgtspējību. Pamatprasmju klāsts ir skaidri, sistemātiski un visaptveroši izklāstīts un sagrupēts ap trim pamatīpašībām (UNECE, 2011):

- holistiska pieeja, kuras mērķis ir integrēta domāšana un prakse;
- pārmaiņu paredzēšana, kas pēta alternatīvas nākotnes iespējas, mācās no pagātnes un iedvesmo iesaistīties tagadnē;
- pārmaiņu panākšana, kas palīdz mainīt veidu, kā cilvēki mācās, un veidot sistēmas, kas atbalsta mācīšanos.

Pedagogu kompetenču kopums nav paredzēts uzvedības rezultātus noteikšanai, tas ir pamats pedagogu profesionālajai attīstībai. Tiek ierosināts veidot un pieņemt visas skolas pieeju pedagogu profesionālās pilnveides turpināšanai viņu darba vietā.

<sup>25</sup> UNECE. (2011). Learning for the future. Competences in ESD for educators, ECE/CEP/AC.13/2011/6 [http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/ESD\\_Publications/Competences\\_Publication.pdf](http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/ESD_Publications/Competences_Publication.pdf)

## 5. ĪSTENOŠANA

Visas skolas pieeja<sup>26</sup> (VSP) ir atzīta (gan UNESCO, gan ES) par visefektīvāko pieeju kompetenču attīstībā, jo skolā tiek nodrošināta dažādu komponentu sinerģija. VSP apvieno mācību motivāciju, saturu un procesu, kā arī nosaka to, kā skolā tiek pieņemti lēmumi un vadītas lietas, kas izglītojamajiem ļauj “mācīties to, ko viņi piedzīvo, un piedzīvot to, ko viņi mācās”.

VSP mērķis ir ilgtspējības jautājumus strukturāli un saskaņoti integrēt skolas organizācijā. Tā sniedz unikālas iespējas gan izglītojamajiem, gan skolotājiem veidot spējas, attīstīt kompetenci un izglītot par vērtībām. Tā arī veicina ciešas attiecības ar apkārtējo sabiedrību, lai uzlabotu sniegtās izglītības kvalitāti. Galu galā izglītojamo rīcības kompetence ir galvenais rezultāts, ko var sasniegt, pateicoties visu skolas dzīves sastāvdaļu sinerģijai.

VSP kā saskaņota skolas darbības stratēģija veicina inovatīvu, demokrātisku mācību vidi, kas atbilst kopienas vajadzībām un iesaista dažādas ieinteresētās puses skolā un tās apkārtnē. Skolā gūtā pieredze rada dzīvu ilgtspējīgas sabiedrības modeli un kalpo kā līderības un pilsoniskuma treniņš.

---

<sup>26</sup> Visas skolas pieeja ietver izglītojamo, personāla un plašākas sabiedrības vajadzību apmierināšanu ne tikai mācību programmas ietvaros, bet arī visā skolas un mācību vidē. Tā nozīmē kolektīvu un kopīgu rīcību skolas kopienā, lai uzlabotu skolēnu mācīšanos, uzvedību un labklājību, kā arī apstākļus, kas tos atbalsta.  
<http://www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology>

<b>Pamatprasmes</b>	<b>Apraksts</b>
<b>Kognitīvā dimensija</b>	
Kritiskā domāšana	Uzdot jautājumus un izvērtēt idejas, risinājumus, normas un praksi; identificēt pierādījumu, argumentu, apgalvojumu un uzskatu stiprās un vājās puses; pārdomāt savas vērtības, uztveri un rīcību; ieņemt nostāju ilgtspējības diskursā saskaņā ar ilgtspējības kritērijiem.
Sistēmiskā domāšana	Atpazīt un izprast attiecības; analizēt sarežģītas sistēmas; pētīt, kā sistēmas iekļaujas dažādās jomās un dažādos mērogos; strādāt ar nenoteiktību.
Radošā domāšana	Izskatīt problēmu vai izaicinājumu no jaunas perspektīvas, alternatīva skatpunkta vai ar netipisku domāšanas veidu (“domāt ārpus”); produktīvi iesaistīties ideju ģenerēšanā, novērtēšanā un uzlabošanā, kas var radīt oriģinālus un efektīvus risinājumus; pārdomāt un novērtēt izvēlētas alternatīvas un tās iespējamo seku piemērotību.
<b>Sociālā dimensija</b>	
Komunikācija	Cieņpilni un konstruktīvi komunicēt dažādās vidēs (tostarp daudz kultūru vidē); izmantot dažādus plašsaziņas līdzekļus un tehnoloģijas, kā arī tīklošanās rīkus; paust un saprast dažādus viedokļus; būt iecietīgam un gatavam gan pārvarēt aizspriedumus, gan rast kompromisus.
Sadarbība	Apzināt komandas locekļus/iesaistītās puses un viņu intereses; motivēt un veicināt kopīgu lēmumu pieņemšanu un apņemšanos tos īstenot; efektīvi strādāt dažādās komandās, sadalot atbildību un vadību; konfliktsituācijās veikt pārrunas un panākt vienprātību konfliktu risināšanā.
Solidaritāte	Izprast un respektēt individu/grupu dažādās vērtības, vajadzības un perspektīvas; diskutēt un pētīt vienlīdzību un taisnīgumu, risinot dilemmas un konfliktus; veicināt sociālo kohēziju; sadarboties ar citiem kopīgajās vai sabiedrības interesēs, tostarp sabiedrības ilgtspējīgas attīstības jomā.
<b>Personīgā dimensija</b>	
Refleksivitāte	Pārdomāt savu lomu vietējā kopienā un (globālajā) sabiedrībā; pastāvīgi izvērtēt un tālāk motivēt savu rīcību; ar empātiju izturēties pret savām jūtām un vēlmēm.
Vērtīborientācija	Apzināt un noskaidrot vērtības, izprast un pārdomāt normas un vērtības, kuras ir savas rīcības pamatā; vienoties par ilgtspējības vērtībām, principiem, mērķiem un uzdevumiem, kā arī pieņemt atbilstošus lēmumus un spriedumus; rīkoties saskaņā ar šiem spriedumiem.
Atbildība	Veicināt un atbalstīt cilvēktiesības, sociālo un kultūras daudzveidību un uzņemties atbildību par vidi; izvērtēt savas un kolektīvās rīcības sekas; pārvarēt šķēršļus un pārmaiņas; piedalīties pilsoniskajā un sociālajā dzīvē.
<b>Uzvedības dimensija</b>	
Alternatīvu nākotnes iespēju izpēte	Izprast un novērtēt vairākas nākotnes iespējas – iespējamās, varbūtējās un vēlamās; veidot savu nākotnes vīziju; piemērot piesardzības principu; risināt neskaidrības, riskus un dinamiskas situācijas.
Inovatīvi lēmumi	Meklēt jaunu informāciju, izstrādāt un izvērtēt zinātnisku pētījumu sarežģītās sistēmās; radīt jaunas zināšanas, atziņas, idejas, metodes, stratēģijas un risinājumus un izmantot tos reālās dzīves situācijās; pieņemt izsvērtus lēmumus, pamatojoties uz datiem/ pierādījumiem, zinātniskiem argumentiem un vērtību skaidrojumiem.
Pārveidojoša darbība	Piemērot dažādas pieejas sarežģītām ilgtspējības problēmām un izstrādāt dzīvotspējīgus, iekļaujošus un taisnīgus risinājumus, kas veicina ilgtspējīgu attīstību; kopīgi plānot, mobilizēt resursus (cilvēkus un lietas) un īstenot inovatīvas darbības, kas veicina ilgtspējību vietējā līmenī un ārpus tā.



### **Par ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM)**

<https://sdgs.un.org/goals>

<https://sdghelpdesk.unescap.org/e-library>

<https://sdg-education.net/en/>

<https://sdg.humanrights.dk/en/goals-and-targets>

<https://www.undp.org/sustainable-development-goals>

### **Resursi pedagogiem par IAM**

<https://en.unesco.org/themes/education/sdgs/material/>

<https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development/what-is-esd/sd>

[https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444\\_eng](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444_eng)

<https://worldslargestlesson.globalgoals.org/about-us/>

<https://globalgoalscentre.org/resource-hub/>

<https://app.participate.com/pages/sustainable-development-goals-teacher-guide>

<https://oxfamilibrary.openrepository.com/handle/10546/620564>

<https://aroundersenseofpurpose.eu/>

### **Rīkojies un darbojies!!**

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/takeaction/>

<https://www.globalgoals.org/take-action/>

[https://www.academia.edu/37826350/Positive\\_Actions\\_for\\_the\\_Sustainable\\_Development\\_Goals](https://www.academia.edu/37826350/Positive_Actions_for_the_Sustainable_Development_Goals)

<https://sites.ungeneva.org/170actions/climate/#allgoals>

<https://sdg-action.org/>

<https://sdgs.scout.org/#goals>

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

<https://act4sdgs.org/>

<https://sdgsinaction.com/>

<https://www.sdgactioncampaign.org/>

<https://www.goalsproject.org/>

<https://go-goals.org/>